

Publicerad 2016-02-20 12:52 av boen

Påstådda samband bör kritiskt prövas

Finns samband?

Rumsliga, tidsmässiga och statistiska samband kan ibland föranleda ogrundade och felaktiga tolkande resonemang. Om Pettersson bevisligen befann sig i närheten av brottsplatsen så betyder det inte att han begått brottet, men det utgör en förutsättning för att han skall kunna ha begått det. En mycket relevant fråga är hur många andra och vilka personer närmare bestämt som befann sig i närheten av brottsplatsen?

Om en explosion hörs i kvarteret och tjutande sirener hörs så behöver det inte betyda att polis och ambulans är på väg till platsen för explosionen utan de kan vara tillkallade av annan anledning och vara helt ovetande om explosionen, som

var en fyrverkeribomb, som inte hade någon skadeverkan utöver det störande ljudet.

Om jag sitter och tänker på att jag skall ringa en person och innan jag hunnit ringa så ringer personen upp mig, så utgör det inget övertygande argument för telepati. Det kan t.ex. ha funnits ett gemensamt intresseområde som skapade anledning till att ta kontakt och ibland kan det råka ske slumpmässiga sammanträffanden i tid.

Med de enorma mängder händelser som vi människor deltar i så vore det konstigt om det inte då och då inträffade tidsmässiga sammanträffanden, som väcker vår benägenhet att tolka in något utöver själva sammanträffandet. Inte sällan vill vi tolka in en högre mening i det som sker utan att det finns saklig grund för det.

Ibland kan det finnas en kritiktålig teori eller kunskapsbas som ger saklig grund för att hävda orsakssamband, t.ex. mellan global temperaturuppgång och minskande glaciärisar och ökande vattennivå i haven.

Om man har siffermässiga mått kan man beräkna statistiska samband mellan två eller flera fenomen. Statistiska samband kan vara positiva eller negativa. Vid ett positivt samband så ökar två mått tillsammans. Vid ett negativt samband så minskar det ena måttet när det andra ökar och tvärtom. Ett statistiskt samband är en matematisk abstraktion som inte på något sätt anvisar huruvida eller på vad sätt det råder några orsak-verkan-förhållanden mellan de fenomen som man lyckats mäta.

Om t.ex. ett positivt statistiskt samband framräknas mellan uppgiven kroppsvikt och personliga skattningar av hur glad personen är i ett formulär, så är det inte alls klart hur detta bör tolkas (exemplet är påhittat).

Ett flertal tolkningsmöjligheter föreligger. Det kan vara ett slumpresultat eller ett påhittat resultat för att undersökaren skall ha något att publicera. Resultatet kan också ha uppkommit genom allehanda metodfel, inräknat tvivelaktigt utformade frågor och räknefel.

Resultatet kan även ha uppkommit som en förväntanseffekt på så sätt att åtminstone en del av de som svarat

har utifrån formulärfrågorna anat vilken hypotes som undersökaren har och har i sina svar delvis påverkats av denna aning.

Det skulle även kunna vara så att glada personer äter lite mer eller att glada personer mer äter sådant som ger mer kroppsvikt (men då kanske inte äter mer mat). En annan möjlighet är att glada personer rör mindre på sig på jobbet eller på fritiden och därför samlar på sig fler kilon. Det skulle även kunna vara så att glada personer har en tendens att överskatta sin kroppsvikt, när de fyller i formulär. Eller att mindre glada personer underskattar sin kroppsvikt.

Det kan även tänkas föreligga en kulturell föreställning att tjocka personer bör vara glada – denna föreställning kan påverka personer när de fyller i formuläret på så sätt att de med hög vikt uppger sig vara mer glada och de med låg vikt uppger sig vara mindre glada (de inser ju att de inte är tjocka och därför inte bör vara lika glada). Det kan också tänkas att tjocka personer i vår kultur av omgivningen förväntas och suggereras att vara gladare och därför också faktiskt är det.

Förväntningarna skulle även kunna ta sig handgripliga uttryck på så sätt att tjocka personer serveras större portioner inom eller utom familjen, t.ex. en potatis extra. Det skulle även kunna tänkas att kroppsvikten i sig påverkar hur glad man är.

Det skulle även kunna finnas någon bakomliggande personlighetsfaktor (tredje faktor) som dels leder till att man äter mer (eller annorlunda mat) och dels leder till mer glädje – exempelvis skulle utåtriktade sociala personligheter med fler kontakter kunna i det sociala samspelet både känna mer glädje och stoppa i sig fler kalorier.

Vi kan även som tredje faktor tänka oss mediakonsumtion, t.ex. att en del människor ser mycket på TV-kanalernas underhållningsprogram och blir på bättre humör av det, men samtidigt snaskar chips och dricker öl m.m. i TV-soffan, varigenom ett statistiskt samband mellan kroppsvikt och rapporterad glädje uppkommer. Det kan även tänkas finnas flera andra bakomliggande faktorer som samverkar i uppkomsten av det här tänkta statistiska sambandet.

Det går att tänka sig en hel del andra tolkningar också av detta påhittade exempel på statistiskt samband. Jag hoppas dock de påtalade tolkningsmöjligheterna räcker för att visa att lättköpta orsakstolkningar av statistiska samband typ ”högre kroppsvikt gör människor gladare” ofta utgör tankefel. Verkligheten är ofta mer komplicerad och svårtolkad än i vecko- och kvällstidningsrubriker.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren boen med Poeter.se id #17072 innehar upphovsrätten